Historien om Samuel Skragge (Skraggenstierna) eller jakten på en hälsokälla eller häxprästens son.

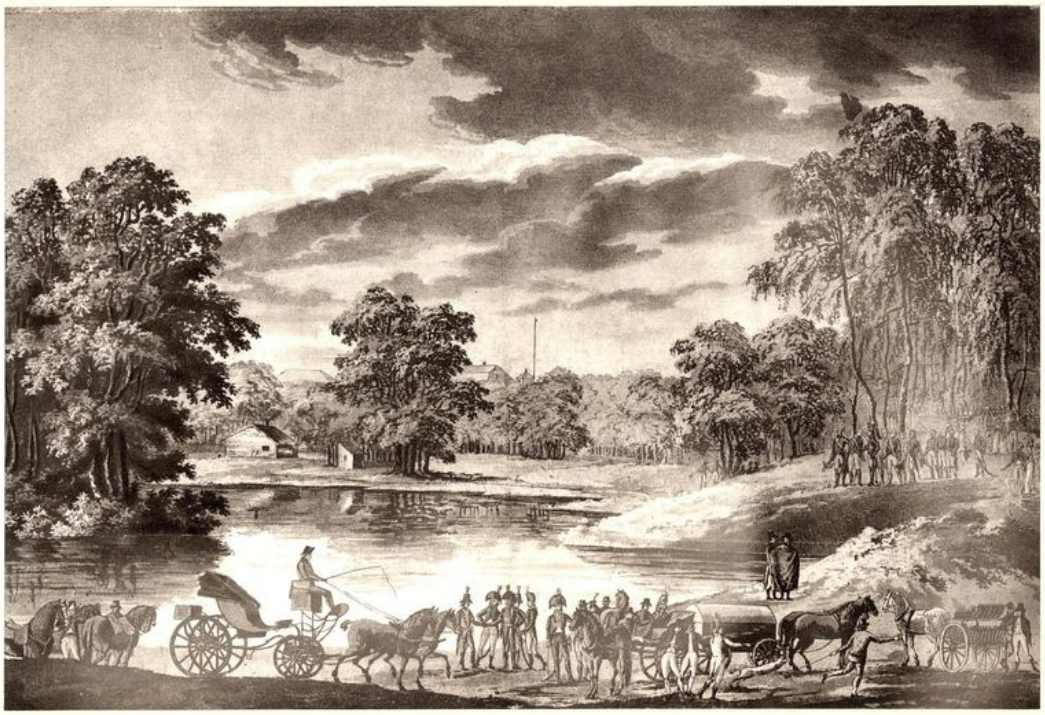

Konung Gustaw IV Adolf vid Medevi brunn 1798. Akvatintagravyr av C. Akrel 1803. Kungliga biblioteket.

Företal

Hur kan det hända sig att man snöar in på en gammal frände så att man gräver i alla tillgängliga dokument och handlingar och slutligen fysiskt söka efter spåren av en gammal hälsobrunn utanför Lüneburg.
Kanske beror det på berättelser jag har hört av min släktforskande moder och att jag sedan dopet bär med mig släktnamnet Skragge. En annan möjlig faktor som ökade intresset var när jag med barnen skulle hämta hustrun som gått en kurs för sjukgymnaster på Sätra brunn. När vi skulle träda in i matsalen såg vi skylten Skragges matsalar och jag nämnde för personalen att min son Johan och jag är döpta till Skragge. Man underrättade intendenten som sökte upp oss och meddelade att förutom han själv, fanns ytterligare två skraggeättlingar på etablissemanget.

Vi fick vid avfärden en bok om Sätra brunn och dess grundare.
Min morfar, Rolf Lagerborg har skrivit om sin släkt Skragge i två tjocka luntor, och därifrån har jag plockat en del information. En extra krydda som jag återkommer till är att Samuel Skragges far var den ökände häxprästen Elavus Skragge i Mora, som får ett avsnitt längre ner i texten.
För att redan här klargöra släktförhållandena inflikar jag redan här en skiss hämtad från boken ”En värmlandsläkts öden.”

Tabell I.

Simon Skragge
gift 1567 med en dotter till kyrkoh. Laur. Laurentii i Thingvalla, då hans änka bodde på Hammarön.

Simon	*Olaus Simonis*	*Lars*	*Sven*	*Måns*
c. 1600 länsman i Näs härad. (se tab. IX, X)	Kapellan i Carlstad; kyrkoherde i Holmedal 1621 † 1633; gift 1) med Cath. Laurelia, syster till Olaus Laurelius, som blev biskop i Västerås; 2) 1621 med Anna Thorstani Holmdalia.	(se tab. III, IV)	(se tab. VIII)	(se tab. VII)
Ätten Lagerborg (jfr nedan II_{5}, III, IV)		ätten Skraggenstierna (jfr nedan II_{6-12})	i Värmland (jfr nedan II_{13}, II_{15})	ätten Hermelin (jfr nedan II_{14})
1) *Simon Skragge(nskiöldh)* till Uskina, (c. 1608—1673) Ståthållare i Nyen; gift 1642 med Sara Pehrsdotter. (Jfr nedan s. 53) och Tabell II.	1) *Sven Olai Skragge* lanträntmästare i Nyland, † 1646; g. m. Susanna Berträ Göransdotter. (Jfr nedan II_{3}, II_{4} och Tabell II).	1) *Karin Skragge* g. m. »H. Jesperi i Mätzewijk»; C. Fr. Fredenheims mors farfars farfar (jfr ovan s. 43).	2) *Johan Skragge* f. 1622 i Holmedal † 1690 i Fröbohl »gjorde stadig tjänst på Eda skans»; reformerad fänrik 1669, löjtnant 1678, g. m. Kerstin (Hjärne) Eliander.	? 2) *Anna Maria Skragge* gift 1645 med Anders Fraser d. ä. (1616—86) major, i hans 1 gifte.	2) *Karen Skragge* gift 1647 med Andreas Petri Hoflandus, rektor och kyrkoherde.

Av dessa framgår att släktträden skiljer sig redan min anfader och Samuels anfader var söner till den först kända Simon Skragge som kom från Värmlandsnäset vid Vänern. Anfäder längre tillbaka är ofullständigt kända liksom historien om hur namnet uppkommit, men texten kretsar mycket runt teorier om detta.
Även om ovanstående inte är en direkt anfader, utan bara har gemensamma anor och namn, så intresserar han eftersom det finns så många beröringspunkter: Läkare, brunnsläkare i Wiksberg i min hemkommun Salem, samt Medevi och Sätra. Mer om detta senare.

En presentation av personen Samuel Skragge

Text från ”Sätra brunn genom tiderna:” och från olika källor på internet.

Samuel Skragge var son till hovpredikanten Elavus Andreæ Skragge och Catharina Samuelsdotter Wallenia samt dotterson till Samuel Andræ Grubb och dotterdotters son till ärkebiskop Olaus Martini.
En ung medicinare, Samuel Skragge (1660 - 1718) följde noggrant Hiärnes förehavanden på vattenläkekonstens område. Skragge var liksom Hiärne och Magnus Block prästson. Fadern Elof Skragge (Elavus), härprosten i Mora, hade låtit rannsaka hundratals utpekade häxor och dömt 23 av dem till livet, sedan de avlagt full bekännelse om ”lärdom, umgänge och koppleri med djävulen.” Dessutom hade 36 barn som blivit förda av packro slagits med ris. Ironiskt nog blev faderns bekämpare Urbar Hierne sedermera Samuels lärare och vän. Hiernes insats har ifrågasatts av Jan Guilloui ”Häxornas försvarare.”
Samuel studerade medicin, först i Uppsala, sedan i Franeker, Nederländerna där han blev medicine doktor 1684. sedan han i , försvarat *Dissertatio medica de hæmorrhagia*[1] och *De Paralysi* samma år. Innan han återvände till hemlandet, företog han i Hiärnes kölvatten och med dennes ”Lilla Wattuprofwaren” i bagaget en studieresa till Englands och kontinentens förnämsta kurorter. Det blev hans första längre resa.
Vid hemkomsten utnämndes han till provinsialläkare i Västmanland. Under sina sjukbesök i Bergslagen passade han på att analysera källor i hopp om att hitta en surbrunn. Den första surbrunnen upptäckte han dock på Södertörn i Salems församling. Det var Viksberg. Han fick igång kurortsrörelse och fungerade själv som brunnsläkare 1688 och ytterligare några somrar. 1692 förvärvade han apoteket Gripen i Nyköping och bytte samtidigt brunnslärartjänsten i Wiksberg mot motsvarande i Medevi. Skragge var på väg att societets- och hovläkare.
1700 fick han höra om häradshövding Gyllenhöök som blivit bra i en lam arm efter att ha druckit vatten ur en källa i närheten av Sätra by. Skragge for till Sätra och undersökte vattnet och gjorde en uppmuntrande analys. Vattnet prövade Skragge bland annat på sig själv - han hade ådragit sig krämpor vid en längre resa i Ryssland. Skragge blev återställd. Källan visade sig bestå av tre källsprång och döptes därför till Trefaldighetstkällan. Det var dock ingen trefaldighetskälla i den forna bemärkelsen ty dess vatten rann inte mot norr utan mot söder. Han köpte källan med tillhörande mark och byggnader samt lät där uppföra Sätra brunn.
Brunnsrörelsen i Sätra startade sommaren 1700 - men utan Skragge som brunnsläkare. Han hade nämligen bundit sig för ännu en säsong i Medevi. Urban Hiärne gjorde denna sommar ett besök för att analysera vattnet. Vattnet fick bästa lovord av Hiärne.

och för fortsatt utbildning reste han till Holland, där han i Franeker år 1684 disputerade pro exercitio över ämnet "De Haemorrhagia" under professor Mathæus och samma år för medicine doktorsgraden över "De Paralysi". Därefter begav han sig ut på en studieresa till England och återvände 1685 till hemlandet, där han omedelbart blev Provincial-Medicus i Västmanland.[4]

Hydroterapien (vattenbehandling) hade vid denna tid blivit på modet. Hjältarna från de många och långa krigstågen med sina illa läkta blessyrer och många genomgångna strapatser plågades av värk i leder och muskler. All värk kallades då och ännu långt fram i tiden med det gemensamma namnet "gikt". De, som så hava kunde, sökte mjuka upp sina stelnade leder vid berömda kurorter på kontinenten: Aachen, Pyrmont, Spaa, Schwalbach, Wildungen m.fl. Men resorna till dessa utländska kurorter blevo både kostsamma och besvärliga och kunde endast företagas av de mest välsituerade. Det blev därför angeläget att även inom hemlandens gränser finna möjlighet till vård. Ett allmänt behov av hälsobrunnar inom landets gränser gjorde sig därför gällande.

Generalguvernören över Finland, den finske adelsmannen Klas Åkesson Tott, utrustade därför sin livmedicus, den unge Urban Hjärne, med en riklig reskassa och sände honom ut på studieresa till kontinentens kurorter samt uppmanade honom att med iver och flit söka efter hälsokällor såväl i Sverige som Finland och Östersjöprovinserna. Efter hemkomsten från studieresan började Hjärne ett ivrigt sökande efter "suurbrunnar" och gjorde 1678 sin verkligt stora upptäckt: Medevi.

I företalet till en av sina "tractater"[5] om Sätra brunn, som han tillägnar vännen och läromästaren Hjärne, omtalar Skragge, att då han som nybliven medicine doktor "Anno 1684 om sommaren skulle resa öfwer ifrån Holl- till Engeland,[6] fick jag med på resan — den åhret tilförene af Herr Archiatern utgifne tractat, kallad lilla Wattuprofwaren". Denna reselektyr "vpäggiade" den 24-årige läkaren att mer än förr tänka på "hälso- och mineralbrunnar". Han besökte därför alla berömda "Suurbrunnar" i England: Epsom, Islington och Tunbridge samt troligen också den äldsta av dem alla, det från romartiden bekanta Bath.

Redan tidigare hade doktor Skragge haft sitt intresse inriktat på hälsobrunnar. Hemkommen till Sverige började han ett målmedvetet sökande efter "wåre egne inländske Hälso-Kiällor" och hade redan före 1688 upptäckt en sådan vid Wiksberg i Salems socken på Södertörn. Här var han nu, vid sidan av sin befattning som provinsialläkare i Västmanland, under flera år intendent och brunnsläkare om somrarna. Under denna tid inrättade han också ett apotek i Nyköping och var ägare och disponent av detta

Wiksberg i Salem

Ett Kårt Samtal
Om the för några Åhr sedan upfundne
Suurbrunnar
Wijd
Wijkz-Berg
I Uplanv och Salem Sockn;
Hållet emellan
Hydrophilus och Misocrenes
Och
i Linset framgifwet
Af
Samuel Skragge/
Med. Doct.
STOCKHOLM
Tryckt af Hendrich Keyser/ Kongl. Maj:ts och Upsala Acad. Boktryckare/ Åhr 1698.

En kort
Berättelse
om the nyß upfundne
Hälso-Källor/
På skilnaden emellan Fläckie-bo och Kijla Sochnar i
Wesmanland.
Hwad mineralier the hålla/ och emot hwilka siukdomar the bäst kunna tiana/ med mera/ som ther til hörer;
I största hast sammanfattad af
SAMUEL SKRAGGE.
Med. Doct. och Med. prov. Wesm.
STOCKHOLM/
Tryckt uti Kongl. Boktr. hos Sal. Wankifs Änckia.

Kårt Forfattning
Af
Några Tyckelige Curer
Som skedde
Om Sommaren af Åhr 1702.
Widh
De för några Åhr sedan
Upfundne
Hälßo-Källor
I
Wesmanland/
Jemte
Några til Suur-Brunns Curer hörige
Frågor/
Upsatte och uptecknade
Af
SAMUEL SKRAGGE D.
&
Med. Prov. Westm.
STOCKHOLM/ tryckt af Michaele Laurelio, Åhr 1703.

Titelbladen till Skragges "tractater" angående t.v. Wiksbergs hälsobrunn och t.h. hälsokällorna vid Sätra.

till 1698, då han sålde det till apotekaren Johan Sahlbom, sedermera en av Hjärnes medhjälpare i arbetet vid Laboratorium chymicum i Stockholm.[7]

År 1694 förordnades Skragge att i egenskap av t.f. livmedikus följa Karl XI på en resa i Norrland, varvid han "sig så wäl skickade, at han sedan, när det K. Hofwet ibland wistades vid Kongzöhr och Strömsholm, esomoftast blef anförtrodd att giöra lifmedici tienst". Detta lät sig så mycket lättare göra, som han i egenskap av provinsialläkare var stationerad i Västerås.

År 1699 kallades doktor Skragge att som legationsmedicus medfölja en svensk ambassad till Moskva. Denna ambassad räknade ej mindre än 124 medlemmar, vilkas hälso- och sjukvård han skulle bära ansvaret för. Resan började i februari 1699 och gick runt Bottniska viken. Sitt hydroterapeutiska intresse hade dock Skragge ingalunda lämnat hemma, och då det stora följet passerade genom Grundsunda socken i Ångermanland, upptäckte han en hälsokälla vid "Gideå Backa".

Färden gick vidare över Torneå, Uleåborg, Idensalmi, Kuopio och Viborg. I början av maj åkte man i släde över isen till Korporie och Narva

Skragge hade storslagna planer för sin hälsobrunn. Han fick dock inte själv fullfölja

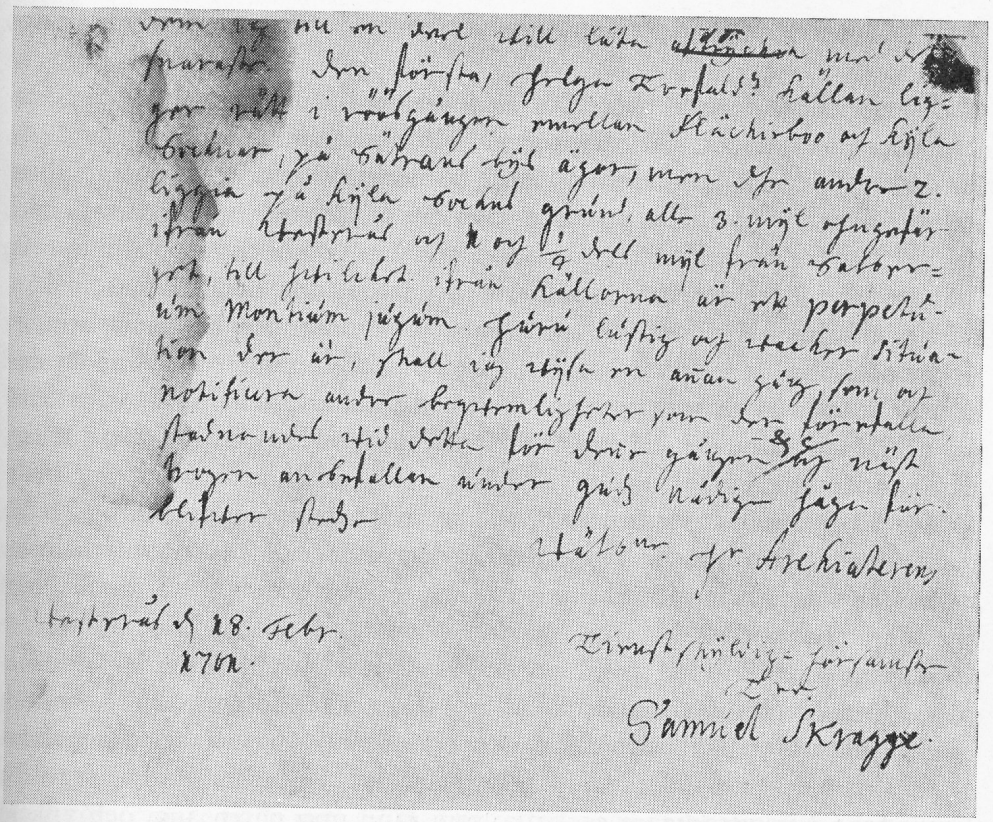

Brev från Samuel Skragge till Urban Hjärne angående hälsokällorna i Sätra. Daterat Västerås 18 febr. 1701.

arm och därmed också friskt humör och nya krafter. I sin glädje prisade han den förunderliga källan för vem som ville höra därpå, och dess rykte hade snart nått dåvarande provinsialläkaren i Västmanland, Samuel Skragge.

År 1694 hade Urban Hjärne utsänt en cirkulärskrivelse till präster, landshövdingar och provinsialläkare i hela riket, vari han bl.a. begärde upplysningar om ev. hälsokällor. Säkerligen hade också Skragge erhållit en sådan, ty i ett brev till Urban Hjärne av 18/2 1701, nu förvarat i Uppsala Universitetsbiblioteks handskriftsamling, omtalar Skragge, hur han sommaren 1700 "rest ikring här i orten för att probera åtskilliga källor, som sades smaka annorlunda än ordinarie källwatn".

I Ramnäs socken "strax wid Hr. Commissarien Erik Christersons bruuk", hade han "under en hög steenås" funnit en sådan källa, vilken "dock genom tilflytande af — — — — Wildwatn" tycktes honom föga lämplig, sär-

dem. När Karl XII:s livläkare Dicander dör 1706, blir han dennes efterträdare och

följer sedan sin konung i med och motgång. Visserligen står han till sin död i ständig skriftlig kontakt med Sätra, men får aldrig återse sin skapelse.
Publikationen om sur-och hälsobrunnen vid Closter Lühne 1715

Han följer hären till Ukraina, upplever Poltava, slipper fångenskapen och hamnar i temporär säkerhet på turkisk mark. Han är med i Kalabaliken i Bender och förtar sig så att han blir sängliggande. Efter kalabaliken i Bender adlades han med namnet Skraggenstierna, men tog aldrig introduktion på Riddarhuset.

Under uppehållet i Turkiet lärde han känna den turkiska metoden att skapa immunitet mot smittkopporna (inokulationen, en föregångare till vaccinationen), och det är till stor del dennes förtjänst att denna blir känd i Västerlandet. På Skraggenstiernas och kungens initiativ tillkom 1713 den möjligen första europeiska skriften i ämnet.

Kalabaliken i Bender

I november 1714 forcerar kungen med två adjutanter resan hem. Skragge och de andra tar det lugnare (de fick ta sig hem bäst de kunde) och är i Pommern först 1715. Där finner de att det inte är så lätt att ta sig till Sverige nu när Östersjön kontrolleras av fientliga flottor.
Skragge beger sig i stället till Hamburg för att fortsätta till Pyrmont för en brunnskur. Han hinner dock aldrig fram till Pyrmont. När han passerar staden Lüneburg upptäcker han en järnkälla. Han beslutar sig för att stanna och dricka dess vatten. Resultatet blir så lyckosamt att han blir kvar där och etablerar sig som brännläkare i Lüneburg, där han snarat får fullt av patienter.

Kurtzer Bericht/
von
Dem neulich beym Closter Lühne im Lüneburgischen erfundenen
Sauer- und Heil-Brunnen/
Mit Beweis/
Daß er ein rechtes/vollkommenes und wahrhafftes mineral- und gesund Wasser führe.
Auß Christlicher Liebe zu den armen breßhafften Nächsten auffgesetzet und außgeführet
von
Samuel Skraggenstierna,
Ihro Königl. Maj. von Schweden gewesenen Leib-Medico und Collegii Chirurgici Castrensis Præside.
Anno 1715. im Julio.

Lüneburg/
Gedruckt in der Sternischen Druckerey.

1640

Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden
http://digital.slub-dresden.de/id77334038B
gefördert von der Deutschen Forschungsgemeinschaft DFG

napium) wird versichert, daß sie im Frühjahr ohne Schaden als Kohl gegessen worden. Bey aller Menge Salz ist Lüneburg doch nicht von der Viehseuche verschont geblieben, vielleicht weil die Sohle nicht zu Tage geflossen, und also von dem Vieh nicht hat getrunken werden können. Die ehemahlige, von dem Schwedischen Arzt, Skraggenstierna beschriebenen Gesundbrunnen lassen weiter keine Spur bey Lüneburg nach sich. Eben so wenig trift man die von Wallerius so genannte Lüneburger-Porcellainerde an. Auf dem Wege nach Teutsch Ebern bietet sich eine Theerquelle dar. Die Heide vermisset Hr. T. unter den Büchen; daher er nach dem vorgängigen Rath des Hrn. von Linne' die Anpflanzungen dieses Baums in den Heidegegenden empfiehlet. Die bey Dahlenberg befindlichen gegrabenen Kohlen sind nichts als Holzkohlen, die im Sande seit dem Brande einer ehedem daselbst gestandenen Burg gefunden worden. In einer andern davon entfernten Gegend trift man Bernstein von verschiedenen Farben, der doch nicht durchsichtig ist, an. Die beträchtlichen, und unter dem Namen der sieben Steinhäuser bekannten, Steinhaufen disseits Lohe, hält Hr. T. nicht so sehr für ehemahlige Opferstellen, als vielmehr Begräbnisse. Ohnweit Soltau giebt es 2 Salzquellen, von denen wahrscheinlich ist, daß sie mit den Lüneburgerquellen einen gemein-

und Upsal 1693.

2. De Αυτοχειρία, 1694.

3. De Usu Calculorum, Upsal 1697.

Nova litteraria Maris Balthici.

Skraggenstierna (Samuel) war des Königs von Schweden, Carl XII Leib-Medicus und des Collegii chirurgici castrensis Præses, befand sich auch bey ihm zu Bender. Auf seiner Herausreise entdeckte er in dem Lüneburgischen einen Gesund-Brunnen, daher er Anlaß genommen, daß er einen kurtzen Bericht von dem nehmlich beym Closter Lühne in Lüneburgischen erfundenen Sauer- und Heilbrunnen mit Beweiß, daß er ein rechtes, vollkommenes und wahrhafftes Mineral- und Gesundwasser führe, zu Lüneburg 1715 in 8 herausgegeben. **Gelehrte Zeitungen.**

Skrbensky, Scribenski, Sczribensky, Sczeibenski, ein uraltes adeliches und nunmehro meistentheils Freyherrliches Geschlecht in Mähren und Schlesien, welches schon zu Anfange des 10 Jahrhundert berühmt gewesen. **Johann** von Hrzißtie auf Skrbenic, war 1540 Landgerichts-Beysitzer in dem Olmützer Creyse, und zeugte mit Elisabeth Natermaldakin 4 Söhne, von mel-

Kloster Lüne

Han lever ytterligare några år. Både åren 1716 och 1718 har angivits. Han begravs i Mariakyrkan i Hamburg. Det är oklart hur länge brunnen brukades, men enligt uppgift från klostret i Lühne ebbade verksamheten snart ut. Även på den tiden var hälsoverksamhet ofta knuten till verksamhetens ledare.
Skraggenstierna var gift med Margareta Krabbenhortz. Paret fick ett barn, en dotter som avled i ung ålder. Skraggenstierna kom därmed själv att sluta sin adliga ätt.
Under tiden har Skragges Sätra drivits vidare av släktingar. Tiderna var dock svåra och Sätra tas vid tillfälle i mät av kreditorer. Anläggningen överförs 1748 i Uppsala universitets ägor.

(Denne Skragge är inte att förväxla med en annan historia om en societetsläkare i Stockholm, som dock handlar om en annan senare **Niclas** "Nils" **Skragge**, född 1738, död 1787 som anklagas för att vara charlatan av archiatern Herman Schütsler. (se Agneta Plejel: Drottningens chirurg)

Hans sammanträffande med kunskapen om kokopps-vaccination är intressant, även om han inte fått äran för att ha infört smittkoppsvaccinering.

Vad jag kan förstå döptes hälsokällan om och man producerade där ett mineralvatten vars benämning fortfarande finns på marknaden men som produceras på annan ort. Vid besök till Kloster Luhne (som tyvärr var stängt på måndagar) fann vi inga tecken till synliga tecken på var hälsobrunnen varit belägen.
Förfrågningar till klostret och har hittills resulterat i ett svar som kanske inte ger något slutgiltigt svar på frågan om det finns några tecken på var källan fanns.
Ovan finns några faksimil som antyder att källan ganska snabbt föll i glömska och att som bebyggelsen i Lühne ser ut i dag är det knappast troligt att den finns "i dagen."

Som av en händelse adlades Samuel som Skraggenstierna ungefär samtidigt som de andra "skraggarna," adlades Hermelin, Skraggenskiöld och Lagerborg, den senaste min anfader. Någon hann Karl XII adla medan de andra av Lovisa Ulrika. För dessa var nog adlandet ett substitut för utebliven sold - rikets finanser var ju usla efter alla krigen.

Detta är en bild som jag fått från Stadt Lühnburgs arkiv som visar en brunn vid klostret av senare datum.

Som helhet finns det inte så mycket uppgifter om Samuel Skragges liv och leverne, men en notis som jag funnit via inbenet är en domstolsutslag om ”löskaläge:”
Det var väl kanske långtråkigt att ligga i fält långa tider så med tiden kanske ”köttet blev svagt.”
Märkligt dock att den kvinnliga partens namn finns omnämnt - kanske finns det på annan plats i Riksarkivet. Hade man med sig frillor i trossen eller ingick han i en förbindelse? I släkten har de gått en skröna om att han blev klen på vägen hem och avled av sviterna av skörlevnad. Är det detta vi ser här?

"Wähl Ehrewyrdige och Högwällärde Hr Magister och Kyrkioherde

Såsom Kongl. Borgrätten har funnit rättwist at dömma ***Hans Kongl. May:tz Lijfmedicus Hr Doctor Samuel Skraggenstierna***
för lönskeläger, jempte det werdzliga straffet till at stå en Söndag kiörkoplicht, som hoosfölliande transumpt af Kongl. Borgrättens i dag afsagde dom utwijsar; altså har iag på Kongl. Borgrättens wägnar Hr Magistern och Kyrkioherden sådant

communicera wehlat och warder Hr Doctor Skraggenstierna, hwad det andeliga straffet angår till Hr Magistern och Kyrkioherden remitterat; Jag förblifwer Wähl Ehrewyrdige och Högwällärde Hr Magister och Kyrkioherdens
Uppå den Kongl. BorgRättens wägnar
Demotica d. 15 Maij 1714./.

Beredwilligeste tiähnare
G. v. Düben

Har, effter KyrkjoOrdningens, så wäl som Hr Kongl: May:ts egne mundteligen gifna alldranågiste tillåtelse, löst sig med penningar och blifwit således[?] intagen uti enslighet, som skedde här i Demotica d. 20 Maji 1714
M: P: Aurivillius"

Källa: Riksarkivets ämnessamlingar. Acta ecclesiastica Vol:162 (1710-1814) Bild 850 ff (AID: v817430a.b850, NAD: SE/RA/752)

Se även: Tryckt litteratur Schlegel:1 (0-9999) Bild 139 / sid 273 (AID: v102734.b139.s273)

Här är det väl troligt att historien tar slut och att man har nått vägs ände, men litet hopp finns fortfarande med korrepondensen med Kloster Lühne och Lüneburgs turistbyrå.
Annars kan man ju alltid fördjupa sig i fadern **Elavus**, häxprästen i Mora, som nog har gått till historien som den stelbenta byråkratiska person han var.
Dessvärre har han ju fått sentida efterföljare av stelbenta maktpersoner, men som i dag gudskelov inte kan föra människor till dödsstraff. Dock kan de förorsaka elände i form av mänskligt lidande som ju inte är att brännas på bål även om det för de drabbade nog kan ha en liknande effekt.

Elavus Andreae Skragge (1617-1691

Mag. Elavus Andreæ Skragge. Född i Grafwa socken i Wermland 21 Sept. 1617. Fadr. Anders Larsson Skragge, en fattig men rask Underofficer i K. Gustaf Adolfs krig. Sonen hade i ungdomen fata duriora. Blef skrifwen till utskottssoldat, rymde, gaf sig att studera och stadnade slutligen såsom Informator hos Stallmästaren Reuterkrantz på Strömsholm. Student i Upsala på 1640-talet, och under det han sökte Magistergraden blef han pwgd i Westerås 5 Oct. (25 Jan.?) 1653, kallad af RiksAmiralen Grefwe Gabriel Oxenstierna, att predika i dess hof. Promov. Magister 1655. Kongl. Hofpredikant 16 Dec. 1661 och uppwaktade Enkedrottningen Hedvig Eleonora. Då Cons. 1663 hade föreslagit Lector Jon. Holstenius till Mora pastorat, och han äfwen af Regeringen dertill blef utnämnd, klagade Herredags-männen i Stockholm, att mannen icke hördes i deras kyrka. Straxt erbjöds dem Hofpred. Skragge, som antogs och fick sin fullmagt 7 Sept. 1664. Tilltr. 1665 och blef Prost öfwer Österdalarne 1667. Med beröm omtalad öfwer hela Dallaget blef han enhälligt kallad hit 1669 och af Regeringen med collationsbref försedd 19 Sept. s. å. Ankom 1671. I prestmötet 1674 præsiderade han tillika med Prosten Moæeus i Munktorp för Biskop R. Rudbeckii Disput. de Panoplia militis Christiani. War ock här ContractsProst. Wisade sig i Mora en nitisk ledamot af den Commission, som ransakade och dömde öfwer det namnkunniga trollwäsendet, och uppsatte deröfwer en relation, som han ock i kyrkoboken införde. Ådagalade derwid lika så liten upplysning och moderation som de andra, men må ursäktas, då han följde sin öfwertygelse. Äfwen i Hedemora war han uppmärksam emot widskepelser, och brukade flitigt bönerna deremot i gudstjensten. För öfrigt också i allt annat samwetsgrann. Illa beswärad af en egensinnig Capellan, som han sjelf befordrat, men högeligen hugnad af en ledare för sina söner, som 15 år war i dess hus och bemöttes med faderlig kärlek, neml. O. Kalsenius, Biskopens fader, som han för sin del recommenderade till Söderberke. Död i Hedemora (Dal, W). 73 år.
Sköld: En kalk. Hjälmprydnad: En uppstigande bock.
Elavus Skragges änka satte upp ett epitafium över maken, som var 7 meter högt, skuret i trä, målat i vit och gråsvart marmor, i Hedemora kyrka.
Gift 1. 1655 med Catharina Walenius, f. 1626 i Östervåla (Upl, C, död 1675-05-07 i Hedemora (Dal, W). 49 år.
2. 1676 med Elisabeth Neuman, enka efter Kronofogden Th. Jedeur och förmodligen dotter af Kronofogden J. Nyman. Hon efterlefde på sin egendom nära staden, men hade den olyckan att gården förstördes af wådeld. Barn med den förra: Gabriel, Superintendent i Liffland; Samuel, Archiater, adlad Skraggenstierna, hade warit Kon. Carl XII:s Lifmedicus och med honom i Bender, död i Hamburg 1718; Andreas, Pastor i Ljungby i Skåne; Elof, Tullinspektor i Fahlun; Anna Christina.

Som en av de mest omtalade i släkten var prästen i Hedemora och Mora; Elavus Andreae Skragge, som har fått öknamnet Häxprästen. Än idag säger man i Mora "På Skragges tid i Mora var själva fan lös" Elavus utbilda sig i Uppsala, prästvigd 1653. 1661 var han hovpredikant hos Drottning Hedvig Eleonora. Han var präst både i Mora och Hedemora mellan ca. 1665-1680

Elavus Skragge i Mora spädde på sitt rykte som häxprästen med att den 25 augusti 1669 låta först halshugga och sedan bränna 15 häxor, alla fällda på grund av angivelser från 36 barn. Dessa risbestraffades på avrättningsdagen eftersom de i sina vittnesmål angivit sig själva för satanisk brottslighet. Två dagar senare följde nya massavrättningar i Älvdalen och redan den 10 december samma år lyckades Skragge få ytterligare 40 vuxna och 15 barn dömda i Mora.

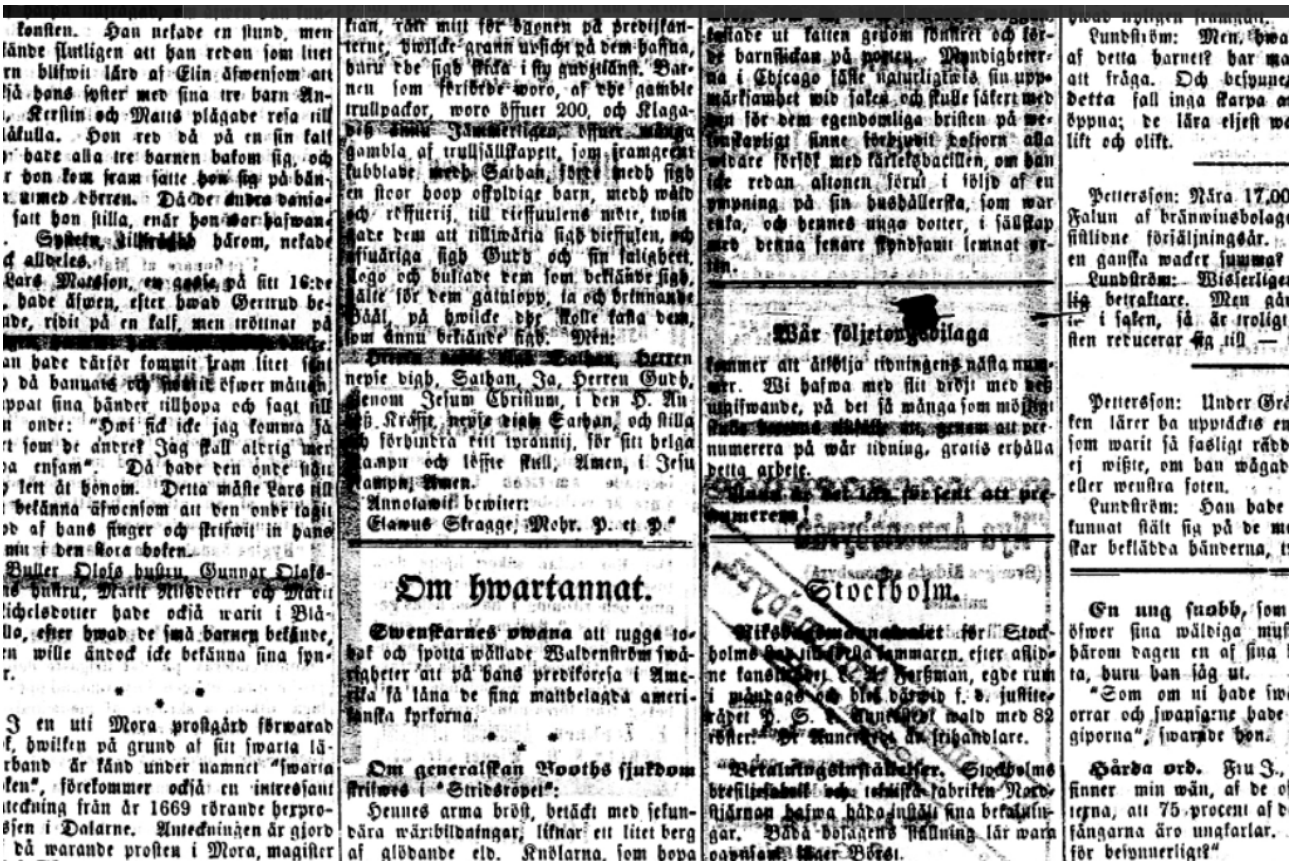

konsten. Han nekade en stund, men
lände slutligen att han redan som liten
rn blifwit lärd af Elin äfwensom att
hjå hans syster med sina tre barn An-
, Kerstin och Matts plägade resa till
läkulla. Hon red då på en sin kalf
r hade alla tre barnen bakom sig, och
r hon kom fram satte hon sig på bän-
n. uimed dörren. Dåcke andra dania-
satt hon stilla, enär hon war hafwan-
. Systern, tillfrågad härom, nekade
ck alldeles.
Lars Matsson, en gosse på sitt 16:de
, hade äfwen, efter hwad Gertrud be-
ade, ridit på en kalf, men tröttnat på
an hade därför kommit fram litet sent
) då hannats och sadlat öfwer mänen,
ppat sina händer tillhopa och sagt till
n onde: "Hwi fick icke jag komma så
t som de andre? Jag skall aldrig mer
a ensam". Då hade den onde sänt
lett åt honom. Detta måste Lars till
bekänna äfwensom att den onde lagit
d af hans finger och skrifwit in hans
mn i den stora boken.
Buller Olofs hustru, Gunnar Olofs-
ns hustru, Marit Nilsdotter och Marit
lichelsdotter hade också warit i Blå-
lla, efter hwad de små barnen bekände,
en wille ändock icke bekänna sina syn-
r.

* * *

I en uti Mora prostgård förwarad
k, hwilken på grund af sitt swarta lä-
rband är känd under namnet "swarta
ken", förekommer också en intressant
nteckning från år 1669 rörande häxpro-
essen i Dalarne. Anteckningen är gjord
då warande prosten i Mora, magister

kian, rätt mitt för ögonen på predikanterne, hwilcke grann ursicht på dem hafwa, huru de sigh skola i sy gudtjänst. Barnen som skriffwede woro, af dhe gamble trullpackor, woro öfwer 200, och klagade dhe ännu Jämmerligen, öfwer många gambla af trullsjälfkapett, som framgerat fubblade medh Sathan, förde medh sigh en stoor hoop offyldige barn, medh wåld och reffuerij, till rieffuulens möte, twingade dem att tillwärja sigh dieffulen, och afsuäriga sigh Gudh och sin saligheet, lägo och bullade dem som bekände sigh, fälte för dem gatuloppe, ta och brinnande Bål, på hwilcke dhe kolle kasta dem, som ännu bekände sigh. Men:
Herren nedstöte Sathan, Herren nepse digh, Sathan, Ja, Herren Gudh, genom Jesum Christum, i den H. Andes Kräfft, nepse digh Sathan, och stilla och förhindra ditt wrannij, för sitt belga lampn och löffte skull, Amen, i Jesu lampn; Amen.
Annolawit bewiter:
Elawus Skragge, Mohr. P. et P."

Om hwartannat.

Swenskarnes owana att rugga tobak och spotta wåldade Waldenström swårigheter att på hans predikoresa i Amerika få låna de fina matbelagda amerikanska kyrkorna.

* * *

Om generalskan Booths sjukdom skriwes i "Stridsropet":
Hennes arma bröst, betäckt med sekundära wärtbildningar, liknar ett litet berg af glödande eld. Knölarna, som hova

hellade ut kalken genom munnen och förde barnsiskan på norden. Myndigheterna i Chicago sökte naturligtwis sin uppmärksamhet wid sakes och skulle säkert med sin för dem egendomliga bristen på wetenskapligt sinne förbjuwit kossorn alla widare försök med kärleksbacillen, om han icke redan aftonen förut i följd af en ymyning på sin hushållerska, som war enka, och hennes unga dotter, i sällskap med denna senare spårlöst lemnat orten.

Wår följetongbilaga

kommer att åtföljs tidningens nästa nummer. Wi hafwa med stit drift med den uppfiswande, på det så många som möjligt finna tillfälle att, genom att prenumerera på wår tidning, gratis erhålla detta arbete.
Under de del som ännu finnes att prenumerera!

Stockholm.

Nikolaikyrkomuseet för Stockholms stad tillhörande kammaren, efter afsidne kanslirådet C. A. Hartman, egde rum i måndags och blef därwid f. d. justitieråden P. S. A. Munck af Rosenschöld wald med 82 röster. De Munckarnes äro frihandlare.

"Betalningsinställelser. Stockholms brefilifabolk och tekniska fabriken Nordstjärnan hafwa hårdt inställt sina betalningar. Bägge bolagens ställning lär wara [illegible] Wäner Börsen.

Lundström: Men, hwa
af detta barnet? har ma
att fråga. Och besynne
detta fall inga skarpa a
öppna; de lära eljest we
lift och olift.

Pettersson: Nära 17.00
Falun af bränwinsbolag
fistlidne föräljningsår.
en ganska wacker summa
Lundström: Wiskerliger
lig betraktare. Men gå
i saken, så är troligt
sten reducerar sig till —

Pettersson: Under Grä
ken lärer ha uppwäckts en
som warit så fasligt rädd
ej wiste, om han wägad
efter wenstra foten.
Lundström: Han hade
kunnat stält sig på de m
skar beklädda händerna, t

En ung snobb, som
öfwer sina wäldiga mus
härom dagen en af sina
ta, huru han låg ut.
"Som om ni hade sw
orrar och swansarne hade
giporna", swarade hon.

Hårda ord. Fru J.,
finner min wän, af de o
tegna, att 75 procent af d
fångarna äro ungkarlar.
för beynnerligt"

Hedemora, Kongl. Hofpredikanten M:r Elavus Andreæ Skragge (af samma slägt, som ätterna Skraggensköld, Hermelin och Lagerborg) och hans 1:a hustru, Catharina Samuelsdotter Wallenia, samt enka efter Prosten och Kyrkoherden i Hedemora M:r Gabriel Holstenius.

Söner:

1. *Lorentz Rothof, Nobil. Ridderhof,* f. 1685, † 1750. Se adel. ätten Ridderhof.

1. *Fredric Rothof,* f. 1697; Häradsfogde och Brukspatron; † 1762. Se Tab. 5.

Tab. 5.

Je
cus I
Åbo;
1654;
1674
N:o 8
Stork
1660-
$^{15}/_{1}$;
parbe
Major
och L

Illustration till ett av 1600-talets mest spridda sensationsreportage från massavrättningen i Mora 1669. Bilden gjordes året därpå i Tyskland, varför konstnären låter bränna häxorna levande och fjättrade vid en påle. Flygande häxor och smådjävlar ger fart och fläkt åt reportagebilden, som förmodligen är en av de bilder genom alla tider som mest påverkat omvärldens syn på Sverige. Berättelsen om häxorna i Mora hade exempelvis stor betydelse för en senare häxprocess i Nordamerika.

Urban Hjärne (1641–1724), självporträtt, Paris 1670